

ТЕРОРИЗУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК ОКРЕМИЙ ПРОЯВ ДІЙ, ЩО ДЕЗОРГАНІЗУЮТЬ РОБОТУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Ольга Василівна БРИНЗАНСЬКА,

кандидат юридичних наук

У ст. 392 Кримінального кодексу України (далі - КК України) передбачена відповідальність за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Одним з об'єктивних проявів цього злочину є тероризування засуджених в установах виконання покарань. Поняття «тероризування засуджених» розкривається у п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі» від 26 березня 1993 № 2 (далі - постанова ВСУ) як глумління, знуцання, застосування насильства або погрози його застосування з метою примусити засуджених, які стали на шлях виправлення, відмовитись від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму, а також вчинення таких дій із помсти за виконання громадських обов'язків щодо зміцнення дисципліни і порядку у кримінально-виконавчій установі. Отже, у постанові ВСУ вказуються додаткові ознаки об'єктивної сторони складу злочину дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарання - мети та мотиву тероризування засуджених, які не передбачені ст. 392 КК України. Водночас кваліфікуючі ознаки складу злочину повинні визначатись виключно кримінальним законом, а не постановою ВСУ, яка не прийнята до набрання чинності КК України та значною мірою суперечить йому.

Визначимося зі змістом насильницьких дій, які охоплюються складом злочину, передбаченим ст. 392 КК України. Зі змісту п. 8 постанови Пленуму ВСУ № 2 від 26 березня 1993 р., вбачається, що тероризування засуджених, поєднане з умисним вбивством або із заподіянням умисних тяжких тілесних ушкоджень, потрібно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідними статтями

кримінального закону. Тобто, фізичним насильством, що охоплюється поняттям «тероризування» в контексті ст. 392 КК України, можна вважати лише легкі тілесні ушкодження та тілесні ушкодження середньої тяжкості. Водночас за своїм змістом тероризування включає в себе не лише фізичне, а й психологічне насильство. Фізичне насильство являє собою протиправний умисний фізичний вплив на тіло іншої особи всупереч її волі, що завдає різну за ступенем тяжкості шкоду здоров'ю або життю, а також може обмежувати свободу пересування особи без порушення тілесної недоторканності. Психічне насильство - це вплив на психічну сферу організму людини. Психічне насильство може здійснюватись у різних формах: погроз насильством (висловлення наміру заподіяти особі фізичну шкоду); образи, спрямованих на завдання потерпілому психічної травми з метою помсти або насильницького впливу на його волю, глуmlinня, збиткування, знущання, якщо воно не поєднане із завданням фізичної шкоди [1, с. 96; 2, с. 96]. Проте положеннями КК України прямо передбачається лише одна форма такого виду насильства - погроза фізичним насильством.

Поняття «тероризування», та похідне від нього дієслово «тероризувати» означають застосування терору, застосування насильства або залякування застосуванням насильства з метою спонукання потерпілого до вчинення певних дій або утримання від них. Термін «тероризувати» походить від латинського слова «terror», що означає емоції страху та жаху, а у суспільнознавчих науках поняття «терор» набуло значення як політики переслідування та залякування противника насильницькими діями [3, с. 51]. Слід відзначити мовну спорідненість понять «тероризування» та «терористичний акт». Очевидно, вживання поняття «тероризування» у ст. 392 КК України пояснюється бажанням законодавця підкреслити, що фізичне або психічне насильство відносно засуджених вчиняється з метою залякування останніх та здійснення впливу на їх поведінку, зокрема, на відмову від її правомірного варіанту.

З урахуванням викладеного, можна вважати за доцільне замінити у КК України поняття «тероризування» на більш універсальне «насильство, що не є небезпечним для життя та

здоров'я". Приклади подібного конструювання норми вже є у кримінальному законі України, зокрема, йдеться про статті 206, 278, 280, 308, 312, 313, 355 КК України. Визначення поняття „наси́льство, що не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого” сформульоване в постанові Пленуму ВСУ № 12 від 12 грудня 1992 р. „Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності” і є цілком прийнятним і для даного випадку. Під насильством, що не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого, слід розуміти нанесення легкого тілесного ушкодження, що не призвело до короткочасного розладу здоров'я або короткочасної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (нанесення ударів, побоїв, обмеження чи незаконне позбавлення волі за умови, що вони не були небезпечними для життя та здоров'я в момент заподіяння). Крім цього, доцільно закріпити у ст. 392 КК України вказівку на мотив застосування насильства щодо засудженого, а саме - перешкоджання виправленню засудженого або помсти за сприяння адміністрації установи виконання покарань або правоохоронним органам.

Список використаних джерел

1. Мелешев С. Б. Насильство та тенденції розвитку насильницьких злочинів / С. Б. Мелешев // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - 2005. - № 2. - С. 94-97.

2. Гуртовенко О. А. Психічне насильство у кримінальному праві України : автореф. дис. на здобуття ступеню канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»; Одес. нац. юрид. акад. - О., 2008. - 17 с.

3. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. : 42000 слів : [для студ. вищ. та серед. навч. закладів] / уклад. : В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. — К. : Аконіт, 2001. Т. 4 : РОБ - Я. — 2001. — 941 с.